

2022.

Демократска странка

Градски одбор Београд

[ЗАШТИТА ЗЕЛЕНИХ ПОВРШИНА]

Политика заштите животне средине Демократске странке за Београд

ЗАШТИТА ЗЕЛЕНИХ ПОВРШИНА У БЕОГРАДУ (КАО ЈАВНИ ИНТЕРЕС)

Годинама уназад, у Србији, Београду и осталим локалним срединама, сведочимо неконтролисаном уништавању зелених површина. Остајемо без паркова, дрвореда, шума које се претварају у паркинге, стамбене и пословне објекте. Случајеви су бројни, упечатљив пример је и сеча дела Кошутњака због планиране изградње стамбеног насеља.

Због интереса инвеститора и корумпираности локалне власти врше се пренамене зелених површина у грађевинске парцеле, често бесправно, чиме се вишеструко нарушава животно окружење и у потпуности занемарују потребе грађана.

Квалитет живота оних који живе у Београду увелико зависи од заступљености и доступности зелених површина и неопходно је да се прекине са овом погубном праксом која је на уштрб јавног интереса. Постојеће зелене површине нису ту само зато што се нико још није досетио да изгради нешто на њима, оне су ту планиране и неопходно је да остану слободне.

Опис стања у Београду

У Београду је уочљив пораст урбанизације, у централним деловима града се руше старе куће и ничу вишеспратнице. Међутим, неретко се пословне и стамбене зграде граде на постојећим зеленим површинама.

Град постаје све насељенији и загађенији, стога очување зелених површина (паркови, скверови, травњаци, спортски терени, дрвореди,...) постаје све значајније не само за побољшање услова живота, већ и за ублажавање бројних претњи које су последица климатских промена, као што је пораст температуре, обилне падавине и друго.

Због тог тренда у неким општинама, посебно централним градским општинама, имамо занемарљиво мало зелених површина. Врачар је 1990. године имао 2,4 m² зелених површина по становнику. Тај ниво који је и иначе био пренизак сада је пао на само 1,5 m² по становнику. Европски стандард и препорука је да се планира 20-40 m² зеленила по становнику.

Претераном бетонизацијом, поплочавањем и уклањањем зелених површина долази до додатног загревања централних делова града. Одличан пример је реконструкција Трга Републике током које је уклоњено постојеће зеленило, уклоњене су жардињере, није постављено ново дрвеће па је током врелих летњих дана Трг постао ужарена плоча, површина непријатна за боравак, нема зеленила које је неопходно за снижавање температуре и циркулацију ваздуха.

Још једна последица претераног поплочавања и изградње на зеленим површинама је губљење важне улоге травњака и ниског зеленила, а то је да на природан начин прикупе вишак воде током обилних падавина. Последице тога су поплављене улице и саобраћајни колапс пошто шахтови не могу упити толику количину воде.

На Славији је поново актуелна намера градских власти да уместо постојећег парка саграде велики стамбено - пословни комплекс. То би додатно дехуманизовало окружење за све који живе у том делу града. Неопходно је да се одустане од те идеје, а да се постојећа зелена површина задржи и допуни потребним садржајима, да би парк постао још функционалнији и естетски привлачнији.

Средином прошлог века, на подручју Новог Београда су грађени блокови за становање тзв. спаваонице. Блокови су били окружени пространим, добро осмишљеним зеленим површинама, грађени су по принципу 15-20 м² зелених површина по становнику. Те површине су поред улоге оплемењивања простора са пуно бетона, имале и важну друштвено-социјалну, естетску и еколошку улогу, вршиле су функцију локалног парка, поправљале микроклиму, али и служиле као простор за рекреацију.

Сада су и те површине под интензивним инвеститорским нападом.

У Европи је уочљив пораст зелене градње, налазе се начини за повећање зелених површина да би се сачували од надолазећих климатских промена, међутим у Београду је све супротно.

Лондон још од педесетих година прошлог века стратешки користи зеленило као једну од мера против аерозагађења. Беч је један од најзеленијих градова Европе са 120 м² зелених површина по становнику.

Париз је у борби против климатских промена и све чешћих топлотних таласа покренуо амбициозан пројекат. У наредних 6 година треба да се посади 170.000 стабала, 30 ха нових паркова, праве се уличне зелене оазе, склањају се паркинзи, а на њихово место долази зеленило, наравно тамо где је могуће с обзиром на подземну инфраструктуру.

Истовремено са таквим трендом у Европи и свету, у Београду се планира сеча 30 000 хектара шуме Кошутњака. То представља директно поништавање јавног интереса због финансијске добити неких група или појединаца. Уклањање дела вегетације у Кошутњаку, такозваним “плућима града” би додатно погоршало загађење читавог Београда и створило могућности да се десе бујичне поплаве пошто те шуме на падинама гравитирају сливу Топчидерке. Додатно, такво нарушавање животне средине би значило и поништавање свих принципа у већ усвојеним стратешким документима града Београда као и глобалних конвенција које су ратификоване у Скупштини Србије, а то су: “Оквирна конвенција УН о промени климе”, “ Конвенција УН о биолошкој разноликости” и “ Конвенција УН о борби против дезертификације”

Дивља градња на Савском насипу, објекти који се тамо граде годинама без реакције надлежних институција су директна претња новобеоградским блоковима. Уништавање насипа који штити Нови Београд од поплава отвара могућност да се оне десе и да током великих поплава сличних онима из 2014. тај део града буде поплављен.

Пошумљавање је светски тренд и подразумева да се по сваку цену повећава обим зелених површина нарочито у хиперурбаним срединама, и то је глобално препознато као једна од мера за ублажавање последица климатских промена. Те површине имају важну улогу у очувању биодиверзитета, ублажавању екстремних температура, повећању влажности и помажу отицање атмосферских вода. Мадрид нпр. планира да формира шумски појас око града дуг 74 km у наредних 10 година, а вредност пројекта је 75 милиона евра.

Подаци говоре да повећање броја крошњи за 10 % смањује ниво изузетно штетног приземног озона за 3-7%. Једно зрело дрво може годишње апсорбовати 21,6 kg CO₂ и отпустити кисеоника који је довољан за две особе. Поред тога дрвеће значајно смањује ниво загађења буком.

Још 2012. увидевши да је ситуација са зеленилом драматична и да су бројке упозоравајуће, у сарадњи са стручњацима и са Шумарским факултетом, градска власт је донела прве стратегије за повећање броја зелених површина које су се касније разрађивале. Тада је планирано да се до 2021. пошуми око 50.000 хектара градске

територије. Међутим, дошло је до промене власти која је одустала од Стратегије и до 2021. је пошумљено само 900 хектара.

Београд се простире на 322.200 хектара од тога само 36.700 хектара чине шуме. Јавне зелене површине као што су паркови, скверови, простори у отвореним стамбеним блоковима, зелени коридори, заштитни појасеви чине свега 2.208,9 хектара или 2,8% површине Београда.

Садашња шумовитост је свега 11,3%, а оптимално би било 27%. То је по становнику 0.025 хектара а европски стандард је 0.33 хектара по становнику.

У Београду има 62 парка површине 385 хектара и они се сматрају младим парковима пошто је 90% дрвећа млађе од 60 година. Такође, у Београду постоји и 619 дрвореда, а у приградским општинама има 14 јавних зелених површина

Горан Триван је 2018. године, у време док је био министар за животну средину, изјавио да је у Београду један од највећих проблема по питању зелених површина и њихове улоге, нелегална градња и непоштовање урбанистичких планова и норматива.

Све ово доводи до драматичног недостатка зеленила, уништавају се зелене површине у свим деловима града. Београд већ има изузетно висок ниво аерозагађења, неретко се дешава да је најзагађенији на свету, а то се сада додатно погоршава пошто губимо дрвеће које донекле може ублажити ниво загађења. Због тога је изузетно важно да садимо додатно дрвеће, а не да сечемо постојеће, да побољшавамо, не да погоршавамо услове живота. Небрига и деструкција према зеленим површинама, према јавном интересу се интензивно дешава у последњих 5-6 година и тешко је разумети толики ниво неразумевања њихове улоге.

ПРОБЛЕМИ

Основни узрок свих проблема је непоштовање постојећих планова и прописа и њихова промена, најчешће путем механизма измена и допуна постојећих. Уочљива је превласт принципа произвољности приликом доношења планова, пре свега од стране политичара и локалних група, али и појединачна из струке. То указује на спрегу између интересних група и политике и њихов утицај на оне који раде као професионалци у припремању и изради просторних и урбанистичких планова.

Учешће јавности у изради планских докумената (просторних и урбанистичких) се у Србији своди на механизам информисања грађана да план постоји и да је могуће остварити јавни увид у те планове. Проблем је што се то не поштује у пракси на задовољавајући начин.

Најчешће се дешава да се ти јавни увиди оглашавају у нпр. време годишњих одмора или се користе неке друге могућности да се форма испоштује, али у стварности се покушава искључити утицај јавности. Све се своди на ентузијазам појединачна или удружења грађана. Зато нам се често дешава да се јавност укључи тек у фази реализације неког плана, а тада је већ касно да нешто урадим. Сама јавна расправа је доступна за јавност само формално, заправо се смишљају разни начини да се опструше и делује демотивишуће на све који желе да учествују у истој. Један од начина опструкције јавности је и нпр. Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја где морате платити накнаду да бисте дошли до неког документа. Неки од најдрастичнијих примера су организовање јавне расправе у доба пандемије COVID-19 као што је то урадила Градска управа Београда за Нацрт плана детаљне регулације

Макишког поља (дела) са Извештајем о стратешкој процени утицаја Плана на животну средину. Тај план је у потпуној супротности са потребама грађана пошто доводи у опасност снабдевање питком водом Београда. Без обзира на све то, јавност је перфидним методама заправо искључена из ове јавне расправе.

Како се заобилазе постојећи планови?

Планови се заобилазе и „кроје“ према потребама интересних група и појединаца интензивним увођењем механизма измена и допуна, Лекс специјалисима и сличним начинима.

Флагрантан пример небриге о јавном интересу и озакоњења партикуларних интереса је доношење Лекс специјалиса за “Београд на води”.

У случају Авала филма и планиране сече дела Кошутњака, да би се изградило стамбено насеље, имамо пример како се амандманима покушава променити План генералне регулације и тако га претворити у оквирни план који је могуће мењати у циљу задовољења интереса тзв. инвеститора.

Конкретно у том случају, шеф одборничке групе СНС предложио амандман којим се План генералне регулације (ПГР) система зелених површина узима оријентационо и да се његове одредбе могу мењати на нивоу Плана детаљне регулације, без претходне измене ПГР-а (промене се могу дешавати на нижем хијерархијском нивоу). То наравно није законито јер не поштује хијерархију правних аката, где нижи акти морају бити усклађени са вишим правним актима.

На овај начин долази до озбиљних злоупотреба и поништавања јавног интереса који се припрема у случају Кошутњака.

Из бројних примера је јасно да јавни интерес није нешто што ову власт занима и да се никада не усваја оно што није у интересу инвеститора.

Струка, нарочито они који су укључени у рад институција, је под великим и сталним притиском локалних власти и недовољно се одупире тим притисцима.

Циљеви ове јавне политике:

1. ЗАШТИТА ПОСТОЈЕЋИХ И ПОВЕЋАЊЕ БРОЈА ЗЕЛЕНИХ ПОВРШИНА
2. УСПОСТАВЉАЊЕ БОЉЕ КОМУНИКАЦИЈЕ СА ГРАЂАНИМА БЕОГРАДА И ЊИХОВО УКЉУЧИВАЊЕ У ПРОЦЕС ДОНОШЕЊА ОДЛУКА КОЈЕ ПРЕДСТАВЉАЈУ ЈАВНИ ИНТЕРЕС

Предлози решења:

МЕРЕ КОЈЕ ЈЕ МОГУЋЕ СПРОВОДИТИ ОДМАХ, ПРЕ ПРОМЕНЕ ВЛАСТИ У БЕОГРАДУ СУ:

1. Организовање помоћи стручњака нпр. правника, урбаниста, лекара, ... свих оних који могу помоћи грађанима у разумевању проблема и њиховом оснаживању нарочито кроз информисање (организовање округлих столова, трибина, ...). Ово је важно зато што се често грађани осећају напуштено и не знају који су прави кораци који могу да зауставе намеру да се нешто изгради у њиховом парку који ту постоји од када постоји и зграда у којој живе. Потребне су им смернице и савети стручњака о томе како могу да зауставе нарушавање њиховог интереса или јасна представа о томе како ће квалитет њиховог живота бити нарушен.

2. Прикупљање потписа за петиције, организовање протеста, као и укључивање заинтересованих група грађана и независних стручњака у решавање проблема и вршења притиска на доносиоце одлука у локалним самоуправама, али и на надлежна министарства, републичку власт. Ово је важан начин и један од заправо јединих

могућих у садашњем стању. Показало се да само правовремен и снажан притисак јавности може да заустави неку штетну намеру власти.

МЕРЕ КОЈЕ СУ МОГУЋЕ НАКОН ПРОМЕНЕ ВЛАСТИ

1. Оснаживање институција и њихово враћање у оквир да раде у корист јавног интереса. То заправо значи да институције и професионалци који раде у њима морају бити ослобођени притиска у свом раду. Само тако могу да раде свој посао на професионалан начин, тада планови и одлуке које се доносе неће бити искључиво у корист неких појединачних интересних група. Рок за спровођење ове мере је одмах по преузимању одговорности за вршење власти и биће трајна
2. Рад на унапређењу постојећих законских и планских регулатива у складу са потребама грађана. Ово би могло да се уради на средњи рок, пошто је потребно извесно време да би се у потпуности сагледало постојеће стање.
3. Забрана пренамене зелених површина у грађевинско земљиште. У Београду су зелене површине у толикој мери уништене, што чини ову забрану неопходном и приоритетном. Многе зелене површине, које грађани користе као паркове, нису у планове учртане као зелене површине већ су део неке друге намене. Потребно је легализовати постојеће стање у зеленим површинама, тако да би те површине биле заштићене од претварања у грађевинско земљиште. Рок за ову меру је одмах по преузимању одговорности за вршење власти у Београду.
4. Оживећемо Стратегију о пошумљавању града Београда која је израђена 2009. године а усвојена 2011. године. Када је Демократска странка водила Београд урађено је истраживање и дошло се до закључка да морају да се предузму озбиљни кораци у решавању проблема са недостатком зеленила. У сарадњи са Шумарским факултетом, ЈП "Србијашуме" и свим релевантним институцијама у граду израђена је једна стратегија о пошумљавању Београда у наредних 10 година. Утврђене су тачне локације где треба да се сади, које дрвеће и у ком броју, ко ће производити садни материјал и сл, планирано је да се пошуми 50.000 ha и да се посади милион садница. Стратегију треба прилагодити постојећем стању, пошто се ситуација на терену знатно променила током СНС власти. Стратегија је одлична основа коју након потребних прилагођавања треба поново усвојити.
- 5 . Појачаћемо капацитете грађевинске и других инспекција и онемогућићемо бесправну градњу. У Београду нема довољно инспектора и потребно је запослити нове људе на та радна места. То ће бити позитивно не само у смислу боље контроле већ и у смислу радних места за одређени број људи. Њихов рад не сме бити изложен притисцима и свако ко врши притисак треба бити санкционисан. Рок-одмах и трајно.
6. Укључивање грађана у процес доношења одлука које су важне за очување јавног интереса је једна од најважнијих мера. Ово мора бити искрено кроз партнерски однос са јавношћу. Грађани ће бити информисани о планираним променама Урбанистичких планова путем анкета, округлих столова, директне поште. Нацрти и планови ће бити благовремено и у адекватном временском року доступни на увид јавности. Ова мера мора да буде -трајна
7. Формирање зелених оаза и малих градских башти свуда где је то могуће. За ове видове озелењавања нису потребне велике површине а значајно могу да поправе микроклиму посебно у централним градским општинама
8. Пошумљавање и брига о постојећим шумама. Очување, заштита и унапређење постојећих шума као и садња нових је од суштинске важности за постизање оптималне пошумљености која треба да се достигне, а то је 27%. Садња нових шума треба да се

обавља на теренима који нису погодни за градњу, теренима који су потенцијална клизишта, на земљишту које није квалитетно за пољопривреду, на правцима дувања доминантних ветрова, уз саобраћајнице, на потенцијалним полплавним подручјима, на подручјима непланске градње.

- Пошумљавање треба да буде такво да се има у виду потреба равномерне распоређености у различитим деловима града, да сви делови града буду подједнако пошумљени.

- Пошумљавање треба обављати са оним врстама дрвећа које је аутохтоно и у складу са природним условима, као и овисно о претежној намени (да ли је за заштиту од ветра, клизишта, рекултивацију депонија или нешто друго)

- Делови шума, у одређеној мери, треба да буду доступни становницима за рекреацију и остале активности у природи. Треба да имају уређене пешачке стазе, трим стазе, дечија игралишта, клупе, столове, расвету и корпе за отпатке, паркинг, контејнере, чесме са водом . . .

- За свако зрело дрво, које се посече и за које се добије дозвола за сечу, онај ко посече има обавезу да посади 10 нових стабала која ће бити старости бар 10 година.

9. Надокнађивање изгубљених зелених површина где је то могуће и у мери колико је могуће као и очување и унапређење постојећих. Проширење зелених површина и ревитализација постојећих (паркова, скверова, игралишта . . .) подразумева пре свега сређивање постојећих површина, тако што ће се сачувати квалитетна вегетација, а заменити она која је у лошем стању, сређивање мобилијара и додавање расвете, стаза, садржаја за децу и остало. Све ово овиси о типу, намени и окружењу зелене површине.

10. Садња нових и попуњавање постојећих дрвореда као и садња дрвећа у парковима и другим површинама где за то постоје услови. Ово је важна мера за редукцију загађења издувним гасовима, заштиту од буке, усмеравање струјања ваздуха, стварање хлада, хлађење објеката који се налазе у близини током врелих летњих дана. Дрвореди су због својих важних функција једна од најзначајнијих категорија јавног зеленила, али истовремено расту у најтежим условима (изложеност великом загађењу, мала површина за раст, механичка оштећења . . .) зато је важно да се сади дрвеће које може расти у тим условима, а истовремено је угодно за људе. У улицама које имају дрвореде ниво честица из издувних гасова је нижи за 60%.

Поједине врсте дрвећа имају и бактерицидну улогу, смањују ниво бактерија у ваздуху (багрем, ива, бреза, храст, итд). Крошње дрвећа такође сакупљају честице прашине (засад букве од 1 ha у току једне године прикупи 30-40 тона прашине, липе 42 тоне, а хектар смрче 32 тоне прашине).

11. Садња дрвећа око индустријских објеката и на тај начин изолација индустријских објеката од стамбене зоне. Ово је важно због спречавања продора загађујућих супстанци, прашине, чађи у стамбене зоне. Мора се поштовати минимална ширина зеленог појаса која је прописана и овиси о врсти индустрије. Код индустрије азотних једињења, угља, нафте, цемента, обојених метала, и сл. тај појас је 1.000 метара.

12. Подршка формирању зелених кровова, где год је то могуће, нарочито на крововима индустријских хала, гаража, јавних установа . . . Озелењавање кровова има бројне бенефите као што су: смањивање трошкова одржавања кровова, за изолацију код формирања зелених кровова се користе рециклирани материјали, доприносе

енергетској ефикасности зграда, могу да постану праве мале баште па тако могу имати и економску и естетску улогу . . .

13. Озелењавање фасада. Зелене фасаде се могу формирати у улицама где нема простора за садњу дрвећа. Ово може значајно допринети побољшању микроклиматских услова што је важно, нарочито у централним градским зонама где не постоји могућност за формирање паркова. Због недостатка зеленила температура у тим деловима града се значајно повећава током летњих месеци. Зеленим фасадама би се тај проблем ублажио, а постоје подаци да би се могла смањити потрошња струје за рад клима уређаја до 10%. Тако зелене фасаде постају добра мера за подизање енергетске ефикасност самих зграда.

14. Заштита зелених површина подразумева и забрану разбацавања отпада на њима. У ту сврху потребно је урадити кораке у смислу едукације, нарочито деце у основним, средњим школама али и вртићима. То би се урадило кроз увођење предмета о заштити животне средине, али и кроз посебно осмишљене радионице за млађу децу. Истовремено уз процес едукације би се поштриле казнене мере за оне који не поштују забрану одлагања отпада на места која за то нису предвиђена.